Список використаних джерел:

1. Організація торгівлі / [Апопій В.В. та ін.]; за ред. В.В. Апопія. – [2-ге вид.]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 616 с.
2. Качмарик Я.Д., Бабьонишева Г.М. Роздрібний товарообіг: його види і показники [Електронний ресурс] / Режим доступу [http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/17_3/267_Kaczmaryk_17_3. pdf] — Назва з екрану.
3. Сапоговська О.В. Облік і контроль товарного забезпечення обороту на підприємствах торгівлі [Текст]: дис. канд. екон. наук: 08.00.09: / Сапоговська Оксана Володимирівна. – К., 2009. – 171 с.
4. Филипенко О.М., Зінов'єва І.В. Основні тенденції розвитку роздрібної торгівлі в Україні у період економічної кризи [Електронний ресурс] / [Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/ 2010_3/NV-2010-V3_35.pdf] — Назва з екрану.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: [http://www.qww.com.ua/8/ukrstat.gov.ua/ukrstat.html]
6. Офіційний сайт головного управління статистики у Чернівецькій області. – Режим доступу: [http://www.oblstat.cv.ukrtel.net/]

УДК 338.24 : [338.124.4:334.716]

І.А.Чорновіл,
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського,
м. Вінниця

ДІАГНОСТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено різні підходи до поняття «діагностика» та запропоновано визначення діагностики як елемента антикризового управління.

В статье исследованы различные подходы к понятию «диагностика» и предложено определение диагностики как элемента антикризисного управления.

The article examines different approaches to the concept of "diagnosis" and a definition of diagnosis as an element of crisis management.

Ключові слова: діагностика, діагностика в антикризовому управлінні, економічна діагностика, криза.

Однією з найважливіших складових ефективного управління є забезпечення стабільного розвитку підприємства, необхідною умовою якого є оптимізація фінансового стану. Це визначає необхідність діагностики фінансового стану підприємства як результату взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, індикатора забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Слід зазначити, що незважаючи на значні і продуктивні дослідження діагностики методами математичної логіки, статистичного та інформаційного моделювання, в економіці виявляються об'єктивні труднощі алгоритмізації і програмування процесів цього поняття. У зв'язку із цим розглянемо наукові погляди на визначення діагностики, що мають місце в теорії та практиці.

Проблемам діагностики кризового стану підприємства присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних економістів: А.Муравйов, А.Градов, Н.Данілочкіна, Г.Савицька, Г.Базаров, С.Бєляєв, Л.Бєлих, А.Ковальов, В.Савчук, А.Шеремет, Р.Сайфулин, Е.Коротков, А.Бєляєв, В.Василенко, А.Вартанов, Т.Бердніков, В.Верба, Т.Решетняк, Н.Родіонова, Б.Неганов.

Метою статті є узагальнити різні підходи до поняття «діагностика» і сформувати визначення діагностики як елемента антикризового управління.

Існує декілька підходів до визначення діагностики, але й досі не вироблена єдина концепція діагностики, її змісту і функцій, а також методів її проведення. Так, наприклад, А.Муравйов трактує діагностику як "спосіб встановлення характеру порушень нормального ходу господарського процесу на підставі типових ознак, властивих тільки даному порушенню" [5, с.22]. Тобто, автор бачить в діагностиці тільки аналіз відхилень від нормальної течії господарської діяльності підприємства. Але це не розкриває повністю зміст діагностики, її потенційні можливості, а звужує її суть до однієї, досить вузької функції контролю відхилень.

А.Градов, Н.Данілочкіна, Г.Савицька визначають діагностику як напрямок економічного аналізу, що дозволяє виявити характер порушення нормального ходу економічних процесів на підприємстві [7]. Проте, таке визначення діагностики втрачає її головний зміст – забезпечення випереджаючого управління, що в свою чергу, суттєво звужує сферу діяльності діагностики.

Деякі з авторів, а саме Г.Базаров, С.Бєляєв, Л.Бєлих, А.Ковальов, В.Савчук, О.Стоянова, описуючи діагностику, фактично ототожнюють цей процес з аналізом (економічним або фінансовим), не визначаючи спеціально функцій і задач діагностики як окремого етапу процесу управління. Причому у даних працях не розкривається сутність процесу діагностики, її завдання, відмінність від інших складових аналітичного процесу, а йдеться про аналіз і аудит фінансово-господарської діяльності підприємства.

Проте, слід відмітити, що В.Савчук використовує термін "фінансова діагностика", як складову системи фінансового управління підприємством. Він зазначає, що "на підставі даних, що поставляються системою фінансового обліку, проводиться фінансова діагностика, задача якої – інформувати керівництво підприємства про ті негативні зміни, які відбулися на підприємстві за останній період часу [8, с.9]. Тобто, у даному випадку термін "діагностика" використовується просто як синонім "аналізу" і за своїм змістом нічим не відрізняється від процесу фінансового аналізу і не містить у собі якихось якісних відмінностей та спеціальних задач, які б вирішувались саме в межах та за допомогою інструментарію діагностики.

Інша точка зору на визначення сутності діагностики знайшла відображення у працях Е.Короткова, А.Бєляєва, Д.Валового, які розуміють її, як "визначення стану об'єкта, предмета, явища або процесу управління через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, пошук в них слабких ланок та ''вузьких місць" [1, с. 146].

Більш широкий та фундаментальний підхід висвітлений у роботах А.Вартанова, І.Сокиринської та З.Соколовської. У них діагностика, зокрема економічна, розглядається з позицій системного підходу, що дозволяє не тільки всебічно оцінювати стан об'єкта в умовах неповної інформації, але і

виявляти проблеми його функціонування, а також окреслювати шляхи їх вирішення, враховуючи коливання параметрів системи. Крім того, з позицій даного підходу існує можливість вивчати режими функціонування системи в цілому. До того ж, А.Вартанов вказує на суттєві відмінності діагностики від аналізу, які не враховуються багатьма авторами: "На відміну від економічного аналізу, який направлений на вивчення динаміки економічних показників, діагностика дозволяє ще й виявляти структуру зв'язків між цими показниками, щільність та динаміку цих зв'язків" [3, с.9]. Тому, доводить автор, поряд з аналізом та вивченням впливу окремих факторів доцільно використовувати економічну діагностику.

Цей підхід перспективніший з точки зору виявлення суті, функцій і методів економічної діагностики, а крім того, краще відповідає визначенню діагностики. Також визначений цими авторами погляд на діагностику дозволяє широко використовувати її можливості в процесі управління об'єктом як системою, що складається з взаємопов'язаних елементів, кожний з яких володіє власними особливостями і впливає на поведінку системи в цілому. З таких позицій такого підходу економічна діагностика дозволяє вирішувати наступні задачі: оцінити економічний стан підприємства; стабільність його функціонування; визначити можливі варіанти економічної динаміки, виходячи з структурного зв'язку між показниками; оцінити можливі наслідки управлінських рішень, що пов'язані з ефективністю виробництва, фінансовим станом, платоспроможністю тощо [3, с.11].

На думку Т.Берднікової "діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства включає визначення оціночних показників, вибір методів їх виміру та характеристику цих ознак за певними принципами, оцінку виявлених відхилень від нормативних, загальноприйнятих значень" [2, с.14].

В.Верба та Т.Решетняк розширюють межі діагностики та акцентують увагу на взаємозв'язку проблем підприємства. Ці автори визначають діагностику як "процес детального та поглибленого аналізу проблем, виявлення факторів, що впливають на них, підготовки всієї необхідної інформації для прийняття рішення, а також виявлення головних аспектів взаємозв'язку між проблемами, загальними цілями та результатами діяльності підприємства" [4, с.124].

Н.Родіонова розглядає діагностику стану як етап антикризового менеджменту поряд з маркетингом, антикризовим прогнозуванням та плануванням, прийняттям та організацією виконання управлінських рішень, здійсненням антикризових процедур та обліком результатів, контролем за виконанням та мотивацією, регулюванням виконання рішень [6]. Діагностику стану підприємства автор пропонує проводити з двох точок зору. З економічної точки зору фінансове і техніко-економічне діагностування – це періодичне дослідження відповідних аспектів стану підприємства з метою уточнення тенденцій розвитку всіх видів діяльності, положення в траєкторії життєвого циклу і потім прийняття економічно і соціально обґрунтованих управлінських

рішень для коректування. З організаційної точки зору – це система методів, прийомів і методик проведення досліджень для визначення цілей функціонування господарюючого суб'єкта, способу їх досягнення, виявлення проблем і вибору варіантів їх рішення.

На основі аналізу існуючих підходів до визначення діагностики сформовано таке визначення поняття "діагностика в антикризовому управлінні": це багатофакторна категорія, яка включає дослідження базових показників господарської діяльності соціально-економічної системи, всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний і техніко-технологічний стан підприємства та експертне оцінювання розроблених заходів, перспектив фінансового оздоровлення та превентивної санації, а також досягнення цілей прогнозування".

На основі підходів, характеристик та трактувань вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів визначено сутність діагностики як елемента антикризового управління. Відповідно, сутність діагностики полягає у здатності оперативно розпізнавати дестабілізуючі фактори та процеси на підприємстві, забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів з метою запобігання виникнення нових проблем у розвитку організації та підвищення ефективності системи управління в цілому.

Список використаних джерел:

1. Антикризисное управление: учеб. для студентов вузов, обучающ. по экон. спец. / З.М. Коротков, А.А. Беляев, Д.В. Валовой и др.; под ред. З.М.Короткова; Гос. ун-т упр. - М. : ИНФРАМ, 2001. - 432 с.

2. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятильности предприятия. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 210 с.

3. Вартанов А. С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 81с.

4. Верба В.А., Решетняк Т.І. Організація консалтингової діяльності. – Київ, 2000. – 241 с.

5. Муравьев А.И. Теория экономического анализа: проблемы и решения. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 144с.

6. Родионова Н.В. Антикризисный менеджмент: учеб. Пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2001. – 223 с.

7. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятильности предприятий. – Мн.: Новое знание, 2001. – 688 с.

8. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом «Максимум», 2001. – 600 с.